

RAPORTTI

Come to Your Senses! An International Conference on Sense, the Senses and Sensuality. Amsterdam 25-29 May 1998, ASCA - Cornell University - Felix Meritis

ASCA (Amsterdam School of Cultural Analysis, Theory and Interpretation) on Amsterdamin yliopiston alainen, poikkitieteellinen instituutti, jonka päämäärä on kulttuurin ilmiöiden tutkiminen erilaisista teoreettisista näkökulmista. ASCAan kuuluu jäseniä niin taiteiden tutkimuksen, filosofian, kulttuuriantropologian kuin teologiankin piiristä. Tämän poikkitieteellisyuden tavoitteena on luoda mahdollisimman innoittava yhteisö humanististen tieteiden tutkimuksen harjoittajille. ASCA järjestää vuosittain erilaisia seminaareja, workshoppeja ja ainakin yhden kansainvälisen konferenssin.

Tämänvuotisessa *Come to Your Senses!* -konferenssissa kysyttiin, mitä merkitystä analyttisillä ja historiallisilla ymmärtämisen malleilla on meidän ymmärtämisen prosessillemme ja tukahduttavatko nämä mallit meidän omat aistimme. Kysyttiin, onko akateeminen diskurssi täysin irtaantunut aistien diskurssista. Voiko 'aistillinen' olla merkityksellistä vai koostuuko kulttuuri juuri aistien ja merkitysten välisestä keskinäisestä etäisyydestä. Kaiken kaikkiaan konferenssi osoitti miten sana 'sense' (joka tarkoittaa paitsi 'järkeä', myös 'aistia', 'tajuja', 'tuntoa', 'vais-toa', 'tunnetta' ja 'merkitystä') on saamassa takaisin merkitystään ymmärtämisen funktiona, ja miten monista aineksista ymmärtäminen voi koostua.

Konferenssi koostui enimmäkseen luennoista ja work-

shopeista, joihin osallistuvat olivat kirjoittaneet teemaan sopivan artikkelin, jotka toimivat virikkeenä keskustelulle. Erilaisia workshoppeja oli kaikkiaan kuusi: *Technologies of Perception*, *The Second Sense*, *Skin and Bones*, *Bodies of Judgement*, *Event and Engagement* ja *Bi-Sensitivity*. Tämän lisäksi osanottajille oli järjestetty erilaisia multimedia-performanssiesityksiä, muun muassa Mike Tylerin *Holoman: Digital Cadaver*. *Holoman*-performanssi perustuu J.P. Jerniganin elämään ja kuolemaan. Jernigan oli kuolemaantuomittu rikollinen, joka ennen kuolemaansa testamenttasi ruumiinsa tieteelle. Valokuvauksen ja digitaalisen kuvankäsittelyn keinoin hänestä tuli – paitsi lääketieteen opiskelijoiden myös taiteilijoiden käyttöön – digitaalinen ruumis, joka "elää" myös internetissä. Osanottajat saivat myös tutustua intialaisiin jumalanpalveluksiin performanssiesityksessä, joka yhdisteli tanssia, musiikkia, kerrontaa, dialogia, videotaidetta ja multimediaa.

Ensimmäisen konferenssipäivän avasivat Michael Steinberg luennollaan *Clarity without Transparency: Mozart with Rousseau* ja Lydia Goehlt luennollaan *Wagnerian Endings: The Curse and Promise of Listening to the Purely Musical*. Tämän jälkeen vetäydyttiin workshoppeihin. Itse osallistuinkin workshoppiin *Event and Engagement*, jonka vetäjänä toimi Gertrud Koch ja jonka osanottajat koostuivat enimmäkseen elokuvantutkijoista. Ensimmäisenä päivänä workshopissa käsiteltiin kolme artikkelia: Ansje van Beusekomon *Art as Control. The Fear of the Sensual in Intellectual Film Criticism*, Michael Vocinon

Public Numbing and Private Profits: Titanic and Lesser Spectacles ja Peter Krämerin *Making Waves: Titanic, Women and the Course of American Film History*. Näiden artikkelien tiimoilta keskusteltiin elokuvasta aistitapahtumana (sense event), kokemuksena, jossa katsoja on mukaanluetuna. Pohdittiin, tuleeko elokuvantutkijan vastustaa elokuvan "imua", jotta hän pystyisi kriittisyyteen, vai pitäisikö pyrkiäkin ymmärtämään elokuvan myötä syntyneitä tunteitaan. *Titanic*-elokuvan tiimoilta pohdittiin myös sitä, mitä eroa on "fyysisellä" ja "emotionaalisella realismilla".

Seuraavan konferenssipäivän avasi Gertrud Koch kiinnostavalla luennollaan *Face on: The Role of Facial Sense in the Media*. Luennossaan Koch hahmotteli psykoanalyttisen elokuvateorian unohtamia lähestymistapoja elokuvan tutkimukseen. Psykoanalyttinen elokuvateoria on Kochin mukaan pannut liikaa painoa katseen (gaze) käsitteelle. Kasvot sen sijaan voivat olla samanaikaisesti katseen objekti sekä sen tila. Kasvojen käsite havainnollistaa sen, miten elokuvan katsomistilanne voi olla kommunikaatiota (face-to-face communication); kasvoja voidaan paitsi katsoa myös lukea. Kyky lukea kasvoja on perustavanlaatuisen ja juontaa juurensa jo varhaislapsuudesta, jolloin lapsi kykenee aistimaan äitinsä tunteita tämän kasvoista. Lähikuva kasvoista ei siis tarvitse nähdä vain fetisoituna kuvana, vaan kasvoina, joista luumme tunnetiloja.

Päivän seuraavasta luennoista *The Fifth Element and the Fifth Dimension of the Affection-Image* vastasi Patricia

Pisters. Luento keskittyi Gilles Deleuzen affection-imagen käsitteeseen ja siihen, miten se on sovellettavissa uuteen action-elokuvaan. Affection-image on kuva, joka visuaalisen esittävyuden kautta vaikuttaa suoraan aisteihimme. Affection-image ilmaisee kuvan voimaa ja kaikkia sen sisältämiä mahdollisuuksia. Affection-image irtautuu paikasta ja siitä tulee paikka itsessään, mikä-tahansa-paikka, josta puolestaan tulee tila lukemattomille valinnoille. Pistersin mukaan affection-image on konsepti, jonka kautta mieli ja ruumis yhdistyvät.

Miten affection-image siten on muuttunut uudessa action-elokuvassa? Pistersin mukaan Luc Bessonin elokuva *The Fifth Element* havainnollistaa, miten affection-image voi olla myös kuvana ylikuormitettu, ei-yhtenäinen. Deleuzen psykologiset valinnat ovat korvautuneet mekaanisilla toiminnoilla. Affection-imagesta on tullut puhdas kuva, joka ilmaisee vain "puhdasta" tietoa ja toimintaa. Siinä missä klassisessa elokuvassa virtuaalinen/todellinen -jako on häivytetty, tulee niiden erottaminen Pistersin mukaan uudessa action-elokuvassa entistä vaikeammaksi. Tämä tarkoittaa sitä, että kysymys kuvien todellisuudesta tulee irrelevantiksi. Sen tilalle on kuitenkin tullut kysymys siitä, kuka luo ja kontrolloi kuvia. Myös tapamme vastaanottaa narratiiveja on muuttunut. *Kokemuksesta on tullut itsestään narratiivi*. Pistersin mukaan affection-imagin käsite on erittäin käyttökelpoinen postmodernissa kerronnan teoriassa. Se saattaisi avata uusia mahdollisuuksia myös interaktiivisen narratiivin

käytäntöön ja teoriaan.

Luentoja seuranneessa keskustelussa Françoise Lucas korosti muiden kuin näköaistin merkitystä näköhavainnoissa ja peräänkuulutti tapoja, jolla visuaalista analyysiä voitaisiin laajentaa kattamaan moninaiset aistielämykset. Lucas huomautti myös Pistersin luentoon viitaten, että "puhtaat kuvat" ilman "psykologista syvyyttä" ovat mahdottomuus ja että ne ovat aina olemassa suhteessa muihin kuviin ja elokuvallisiin konventioihin, postmodernissa hengessä. Pisters vastasi kysymällä, eikö "psykologinen syvyys" elokuvassa ole itse asiassa elokuvallisten konventioiden kautta luotu illuusio itsessään. "Puhtaat kuvat" ovat siis itse asiassa kuvia, jotka irtautuvat elokuvan diegesekstä ja jotka tuovat nuo konventiot etualalle.

Tiistaipäivän workshopissa alkupuolella käsiteltiin Jack Turnerin *Antonioni's Passenger and the Reality of the Senses* ja Arnth van Tuinen (*B)eating Fantasies in Jurassic Park*, josta jälkimmäinen sekä pohdiskeli fantasian ja speaktaakkelielokuvan yhteyksiä että sovelsi psykoanalyttistä teoriaa varhaislapsuudesta *Jurassic Park* -elokuvaan. Tämän jälkeen kiisteltiin siitä, pitääkö teorian vaiko itse elokuvakokemuksen olla akateemisen elokuvatulkinnan lähtökohta. Workshopin loppupuolella keskusteltiin subjektiivisuudesta/identiteetistä ja interaktiivisista narratiiveista Alison McMahanin artikkelin *Branching Characters and Branching Plots: Towards a Narratology of Interactive Cinema* pohjalta. Ralph Humphriesin artikkelin *The Heart of What Happened: Alien Encounter at Eumemering Creek* pohjalta keskus-

teltiin vielä siitä, miten katso- mis/lukukokemus muuttuu, kun katsoja/lukija osallistuu siihen uskon kautta.

Keskiviikkona oli vuorossa konferenssin odotetuimpia puhujia, Kaja Silverman, jonka luento *The Passion of the Signifier* perustui hänen seuraavaksi ilmestyvään kirjaansa *The World Spectators*. Hannah Arendtin ja Jacques Lacanin teorioille perustavassa luen- nossaan Silverman kysyi mitkä ovat ne ehdot, joiden alaisina voimme nähdä. Silverman pyrki kyseenalaistamaan "yksisuuntaisia" katseen teorioita ja korosti, että katseen ja katseen kohteen suhde on toinen toisistaan riippuvainen. Katseen kohteena olemisen ei tarvitse olla yksinomaan passiivista, vaan aktiivista, sallimista olla näkyvissä (to allow something to be seen). Silverman halusi myös lanseerata Arendtin termin "mennä vierailulle" (going visiting) visuaalisten teoretikkojen käyttöön, mikä tarkoittaa asioiden näkemistä toisen näkökulmasta.

de Saussurea ja Lacania mukailleen Silverman esitti, että kieli on itsessään puutteesta syntyvää halua, ja tämän puutteen kautta me voimme ymmärtää merkitsijän erityisyyden, eron muista merkeistä. Ajatuksen taustalla on teoria oidipuskompleksista. Silverman näkee oidipuskompleksin olevan psyykkinen rakenne, jonka kautta pystymme antamaan asioille merkityksiä. Tämä tarkoittaa sitä, että meissä on kyky muuttaa merkityksetön ei-objekti rakkausobjektiksi, jossa halu tulee fyysisesti manifestiksi. Ensimmäinen ja tärkein näistä on rakkaus äitiin. Tällä periaatteella meihin rakentuu eräänlainen merkitsijöi-

den verkosto, jonka kautta me välitämme, olemme kiinnostuneita jostakin tai pidämme asioita tärkeinä. Tämä on yksinkertainen malli kaikille tulevaisuuden objektivalinnoille.

Silvermanin mukaan unista tulee silta halun ja näkemisen välille. Unien kautta meillä on mahdollisuus ymmärtää halun objektejamme. Tyypillinen uni on siten tukahdetun toiveen täyttymys (ei kuitenkaan suorana representaationa vaan representaation representaationa). Freudia mukailleen Silverman esitti, että unet syntyvät halusta nähdä yhä uudelleen halun kohde uudessa muodossa. Unessa merkitsijän intohimo tulee näkyväksi. Näkemisessä ovat siis mukana myös tunteet. Näkeminen on paitsi katsomista, myös jonkin näkymisen sallimista (to allow something to appear). Näkemisellä on myös kääntöpuolensa, sallimista itsensä näkyä (to allow oneself to be seen). Tämä on subjektin ja sitä ympäröivän maailman välinen riippuvuus-suhde. Silvermanin teoria ei siis tarkoita vain sitä, että kaikki mitä rakastamme juontaa juurensa menneisyydestä, vaan myös merkityksille ja maailmalle avoinna olemista. Silverman pyrki siis luomaan katseen teoriaa muiden käsitteiden kuin fetisoivan, voyeuristisen tai kolonisoivan katseen kautta.

Päivän toisessa luennossa *Sense and Syntax. Metaphors of Reading in the History of Genetics* Evelyn Fox Keller pohti metaforien merkitystä tieteellisessä kielessä ja sen ymmärtämisessä. Keller osoitti, kuinka tieteen kieli voi olla vastavuoroista lähettäjän ja vastaanottajan välillä. Keskustelussa Amande M'Charek kri-

tisoi sekä Silvermania että Kelleriä valtasuhteiden huomiomatta jättämisestä. M'Charek huomautti, että tieteessä metaforalla on deskriptiivinenkin funktio, mutta samalla se myös kuvastaa tieteen tekemisen valtasuhteita; kuka tekee tiedettä ja kenelle. Samaten valtasuhteita luovat myös katseen teknologiat: DNA-koodia ei voi nähdä ilman teknisiä apuvälineitä, jotka eivät ole kaikkien ulottuvilla. Silverman taas jätti esityksessään huomiomatta sen, miten kulttuuri ja ympäristö määrittelevät valmiiksi sen, miten katsomme. Arendtin filosofian sosiologinen aspekti on täten jäänyt Silvermanilta vähemmälle huomiolle.

Torstaina luennoi John Cook aiheesta *Sight Visits: Bodies and Skin from the Eighteenth Century to the Present* ja Isabel Hoving aiheesta *Smelly Texts for a Conditional Future*. Viimeisen workshop-päivän alussa käsiteltiin David Toewsin artikkeli *Bill Readings and the 'Community of Dissensus.'*, ja keskusteltiin siitä, miten puhua poliittisin termein akateemisessä kontekstissa ja millaisia poliittisia analyysejä voidaan tehdä akateemisesta tutkimuksesta tai diskursseista. Pohdittiin myös sitä, millä tavoin Readingsin teoretisoima 'community of dissensus' voi olla mahdollinen akateemisessä maailmassa, ja voiko koskettamisen käsite olla avain siihen.

Koskettamisen tai kosketuksen teemaa jatkettiin myös workshopin loppupuolella, jossa käsiteltävänä oli kolme artikkelia: Tarja Laineen *Subjective Voice and Empathic Identification in (Documentary) Film*, Gerwin van der Polin *Angelic Touch* ja Jennifer Barkerin *Fascinating Rhythms: the*

Visceral Pleasures of the Cinema. Pohdittiin sitä, miten elokuva ja katsoja voivat 'koskettaa' toisiaan ja kohdata toisensa samassa tilassa, ja sitä miten tuo tila syntyy. Keskustelussa pohdittiin myös kosketuksen ja katseen olemusta ja sitä, ovatko ne yksi- vai kaksisuuntaisia ja millä tavalla muut aistit ovat niissä mukana.

Konferenssin viimeisenä päivänä kuultiin vielä kolme luentoa: Lynda Neadin *Bodies of Judgement: Art, Obscenity and the Connoisseur*, George Rousseau'n *Who is the Prick on the Wall* ja Burcht Prangerin *Come to Your Senses! Augustine's Conversion*. Konferenssin päätteeksi koettiin Remko Schan ja Arthur Elsenaarin algoritmista musiikista ja tietokoneohjatuista kasvojen koreografiasta koostuva esitys *Arthur and the Solenoids*.

Poikkitieteellisyys oli sekä konferenssin ansio että heikkous. Vaikka eri näkökulmia edustavat ihmiset pitivät eri lähestymistavoillaan huolta siitä, ettei keskustelu jäänyt paikalleen, ei toisaalta yhtenäistä keskustelua aina päässyt syntymään ihmisten keskustellessa toistensa "ohi". Kokonaisuudessaan konferenssin älyllinen ilmapiiri ja tunnelma oli nautittava, etenkin kun konferenssin päätteeksi osanottajille oli tarjolla meksikolaisia herkkuja ja tanssia *Leticia y su Rumbadaman* tahdissa. Kaikki aistit tulivat viikon aikana siten tyydytetyiksi!

Osa seminaarin esitelmistä julkaistaan verkkolehden In-visible Culture: An Electric Journal for Visual Culture erikoispainoksena" (www.rochester.edu/in-visible-culture).

Tarja Laine